

I sagen:

Dansk Komponistforening

mod

Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler

blev af nævnet angående vederlag for benyttelse af litterære og kunstneriske værker samt fotografier den 17. september 1965 afsagt sålydende

k e n d e l s e .

Mellem klagerne, Dansk Komponistforening, og de indklagede, Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler, er opstået tvist om størrelsen af det vederlag, som i henhold til § 16 i lov nr. 158 af 31. maj 1961 skal ydes komponister for optagelse af melodier i Folkehøjskolens Sangbog. Da denne tvist ikke har kunnet løses ved forhandling mellem parterne, har klagerne ved klageskrift af 25. november 1964 indbragt tvisten for det i henhold til lovens § 54 nedsatte nævn angående vederlag for benyttelse af litterære og kunstneriske værker samt fotografier.

I sagens behandling har deltaget højesteretsdommer Henrik Tamm, landsretssagfører H. Fischer-Hansen og kontorchef i ministeriet for kulturelle anliggender W. Weincke.

Klagerne har nedlagt påstand om, at der for optagelse af melodier i nævnte sangbog ydes komponisterne et vederlag på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 10.000 eksemplarer.

De indklagede har principalt påstået vederlaget fastsat til 50 kr. pr. melodi for et oplag på 30.000 eksemplarer, subsidiært 50 kr. pr. melodi for et oplag på 20.000 eksemplarer.

Parterne er enige om, at sagen omfatter 1. og 2. oplag af sangbogens 15. udgave.

Wilhelm Hansen, Musik-Forlag, har givet møde under sagen, men har ikke udtalt sig.

Sagens nærmere omstændigheder er følgende:

Folkehøjskolens Sangbog udgives af de indklagede; dens 14. udgave udkom i 1951 og blev i 13 oplag trykt i ialt 464.000 eksemplarer. Denne udgave indeholdt ikke melodier, men der udkom i tilslutning hertil en klaverudgave.

Om salget af 14. udgaves 9. oplag, der udgjorde 40.000 eksemplarer, og som blev solgt i 1959-60, er det oplyst, at ud-salgsprisen udgjorde 7,50 - 8,00 kr., hvilket gav de indklagede en fortjeneste på 1,30 kr. pr. eksemplar eller ialt 52.190 kr.; de indklagedes hovedsynspunkter med hensyn til prispolitikken var, "at prisen har skullet være så lav som muligt, men at hvert eksemplar gerne har skullet afkaste i gennemsnit 1 til 1,50 kr. til dækning af foreningens pædagogiske, nationale og sociale arbejde". For senere oplag udgjorde prisen 9,50 kr.

I februar 1963 rettede de indklagede, der agtede at ud-give en 15. udgave af sangbogen indeholdende en enstemmig melodi-sats til hver sang, henvendelse til klagerne om fastsættelse af vederlaget til komponisterne herfor. I tiden indtil maj 1964 før-tes der forhandlinger herom; de indklagede tilbød at betale 50 kr. pr. melodi for et oplag på 10.000 eksemplarer, medens klager-ne foreslog, at der skulle betales 50 kr. pr. melodi for et oplag på 30.000 eksemplarer. Et af de indklagede fremsat tilbud om be-taling af 50 kr. pr. melodi for et oplag på 20.000 eksemplarer, gældende også for senere oplag med dyrtidsregulering, blev ikke accepteret af klagerne.

De indklagede udsendte derefter i 1964 15. udgaves 1. op-lag på 40.000 eksemplarer og i 1965 2. oplag ligeledes på 40.000 eksemplarer. I sangbogen er optaget 821 sange, heraf 94 for første gang. Sangbogen indeholder melodier til sangene som oven for nævnt; af melodierne er 344 beskyttede, medens der er 200 normalsider beskyttet tekst.

15. udgaves 1. oplag blev solgt for 15 kr. (inkl. omsætningsafgift) pr. eksemplar. Indtægterne udgjorde 398.562,02 kr. og udgifterne til trykning, indbinding, forfatterhonorarer, redaktion og administration ialt 372.170,44 kr., hvorefter der til disposition til dækning af komponisthonorarer og som overskud er 26.391,58 kr.

15. udgaves 2. oplag agtes solgt for 17,50 kr. pr. eksemplar. Indtægterne anslås til 420.000 kr. og udgifterne til 316.600 kr., hvorefter der til disposition vil være 103.400 kr.

Det af klagerne påståede vederlag vil andrage 68.800 kr. for hvert oplag, det af de indklagede subsidiært påståede beløb 34.400 kr. og det principalt påståede beløb 22.933 kr. Forfatterhonorarerne udgør 16.000 kr. for 1. oplag og 17.000 kr. for 2. oplag, beregnet efter et dyrtidsreguleret grundbeløb på 2,70 kr. pr. påbegyndt normalside, jfr. overenskomst mellem Den danske Forlæggerforening og Dansk Forfatterforening af 19. juni 1962 som ændret i 1963.

Til støtte for deres påstand har klagerne anført, at de indklagede, der har udsendt bogen og fastsat udsalgsprisen, uanset at der ikke var opnået enighed om vederlaget til komponisterne, herved selv har taget risikoen for, om udsalgsprisen kan dække dette vederlag. Efter lovens § 16 er det tilladt mod ydelse af vederlag at optage musikværker i samle værker til brug ved undervisning; heri ligger imidlertid ikke, at ophavsmændene ikke skulle have krav på et rimeligt vederlag, og der er i særdeleshed ikke grundlag for at antage, at en nedsættelse af vederlaget bør finde sted på grund af værkets formål.

Klagerne må fastholde, at det af dem fremsatte krav er rimeligt. Efter et af dem den 17. maj 1952 udsendt cirkulære udgør betalingen for melodier, der optages i sangbøger, "25 kr. pr. melodi beregnet for hvert oplag, der kan variere fra 4.000 eksemplarer indtil ca. 6.000 alt efter hvad der må anses for rimeligt", og pristallet er siden da steget betydeligt. Den i cirkulæret nævnte ordning er blevet efterlevet af forlagene, hvilket

må tages som udtryk for, at den er rimelig. Med hensyn til andre sangbøger af lignende art som den her omhandlede, er forholdet det, at der for "Den danske Sang", der er udkommet i 80.000 eksemplarer, er betalt 50 kr. pr. melodi pr. 10.000 eksemplarer og for "Politikens Visebog" endnu mere. Ingen samfundsmæssige hensyn taler for, at de indklagede ikke skulle betale det påståede beløb.

Ej heller er der grund til at fastsætte vederlaget lavere som følge af det store oplag, hvori "Folkehøjskolens Sangbog" udkommer. I ingen kontrakter af denne art er der givet rabat på grund af oplagets størrelse, og også forfatterforeningens takster gælder uanset oplagsstørrelsen. Det har altid været skik at fastsætte betalingen proportionelt, ikke efter en skala, der retter sig efter oplagets størrelse.

At det af klagerne påståede vederlag, 68.000 kr. pr. oplag, væsentligt vil overstige forfatterhonorarerne, 16-17.000 kr. pr. oplag, må være uden betydning. Der er færre forfattere end komponister, og forfatterhonorarerne er ved overenskomst aftalt til ovennævnte beløb. Ved gennemgang af, hvad der er betalt for andre, lignende sangbøger, viser det sig, at også ved disse er komponisthonorarerne væsentlig højere end forfatterhonorarerne.

De indklagede har til støtte for deres påstand anført, at de ved sangbogens udgivelse yder en betydelig samfundsmæssig indsats. Da forholdet yderligere er det, at næsten alle de i sangbogen optagne beskyttede melodier er komponeret af afdøde komponister, kan nærværende sag ikke anses for typisk.

De indklagede har henvist til, at det i motiverne til § 16 udtales, at vederlaget ikke bør fastsættes til en sådan størrelse, at det i nogen væsentlig grad kan hæmme udgivelsen af værker til skolebrug. De indklagede driver ikke forretning, og administrationsudgifterne ved sangbogens udgivelse er meget lave. Sangbogen købes årligt af 18.000 højskoleelever og benyttes også af skoler, som hidtil har ladet eleverne købe bogen.

Der er imidlertid fremkommet kritik af, at prisen nu har måttet sættes så højt som 17,50 kr. mod tidligere kun 9,50 kr., og det viser sig, at skolerne går over til selv af anskaffe klasesæt af sangbogen. Det må derfor befrygtes, at der vil opstå vanskeligheder ved udsendelsen af senere oplag, og der kan blive spørgsmål om at lade melodisatserne - der også i høj grad forøger trykningsudgifterne - udgå i kommende udgaver.

Ved fastsættelsen af sangbogens pris har de indklagede set hen til, hvad bogen kan fremstilles for, og til, hvad der er den højeste pris, som eleverne kan betale. Hvis klagernes påstand tages til følge, vil 1. oplag give et underskud på 42.000 kr. og 2. oplag - når dette underskud er dækket - et underskud på 7.791 kr., og først ved udsendelsen af 3. oplag vil der fremkomme et overskud på 35.000 kr., hvilket beløb er meget beskedent, når henvises til den med udgivelsen forbundne risiko. Efter de indklagedes subsidiære påstand vil 1. oplag give et underskud på 8.008 kr. og 2. oplag et overskud på 60.991 kr., og efter den principale påstand fremkommer der ved 1. oplag et overskud på 3.458 kr.

Når henses til, dels at sangbogens overskud ikke går til noget privatøkonomisk formål, men til de indklagedes arbejde, og til det meget store oplag, hvori sangbogen udsendes, må det være rimeligt, at vederlaget til komponisterne fastsættes lavere, end hvad der ellers ville være tilfældet.

De indklagede har endelig henvist til, at komponisternes vederlag efter klagernes påstand vil være 4 gange så stort som forfatterhonorarerne, hvilket er en større forskel end ved andre sangbøger, og de har bestridt, at cirkulæret af 1952, som forudsatte, at benyttelsen af værket beroede på en tilladelse fra komponisten, kan være af betydning for nærværende sag.

Nævnet skal til det anførte udtale, at det af klagerne fordrede vederlag på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 10.000 eksemplarer ikke i almindelighed vil kunne anses for urimeligt ved optagelse af melodisatser i sangbøger til undervisningsbrug;

den omstændighed, at en sangbogs udgivelse må anses at tjene et kulturelt formål, der fortjener samfundsmæssig anerkendelse, findes ikke at kunne medføre, at ophavsmænd normalt skulle tåle at vederlaget for optagelse af deres værker i en sådan bog fastsættes lavere end, hvad der må anses for et rimeligt vederlag for deres indsats. Ej heller findes det om vederlaget til forfatterne oplyste at være af afgørende betydning ved fastsættelsen af komponisternes honorarer.

Imidlertid findes den her omhandlede sangbog at adskille sig væsentligt fra andre værker af lignende art ved, at den som følge af den store kreds, hvortil den henvender sig, udgives i et endog meget betydeligt antal eksemplarer, og denne omstændighed, der i sig selv vil medføre en højere betaling til komponisterne end ved de andre værker, findes efter nævnets opfattelse at begrunde, at vederlaget for optagelse af melodier i denne sangbog fastsættes noget lavere, end hvad der ellers ville være rimeligt. Nævnet må herefter finde, at et vederlag på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 15.000 eksemplarer under de foreliggende omstændigheder må anses for rimeligt ved udsendelsen af sangbogens 15. udgaves 1. og 2. oplag.

Thi bestemmes:

De indklagede, Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler, bør over for klagerne, Dansk Komponistforening, anerkende, at der for optagelse af melodier i "Folkehøjskolens Sangbog" 15. udgave 1. og 2. oplag skal ydes komponisterne et vederlag på 50 kr. pr. melodi for et oplag på 15.000 eksemplarer.

Tamm

H. Fischer-Hansen.

W. Weincke.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

København, den 17. september 1965.

B. Marcantoni.
kontorass.